

Prædikenevejledning 2010

Sexagesima søndag (Mark 4,26-32)

Af Johannes Nissen

Diakonens dag

Indledning

Prædikenen kan forstås som en dialog i kirken mellem en bibeltekst og en menighed for verdens skyld. Den er en dialog, fordi kirken består af mennesker, som lever i nutiden og bringer deres nutidserfaringer med ind i kirken. Men den er også en dialog, fordi prædikenen må knytte til ved, besvare, kommentere og udfordre nutidsmenneskets erfaringer og spørgsmål (jf. K.G. Hammar, *Dialog i kyrkan*, Lund 1975, 32).

Det er prædikantens opgave at muliggøre dette møde mellem Bibelens erfaringsverden og nutidens erfaringsverden. Men det er ikke altid lige let. Når det som i dagens tekst drejer sig om to små Gudsrigeslignelser og nutidens diakoni, kan man spørge: hvad har de to størrelser i grunden med hinanden at gøre? Svaret afhænger af, hvordan man opfatter ordet diakoni. Hvis man definerer det snævert og udelukkende tænker på konkrete, sociale handlinger ("hjælp til mennesker i nød"), kan det være svært at se en sammenhæng. Men hvis man anlægger en bredere synsvinkel og spørger til diakoniens grundlag og motivation, bliver det nemmere. Det er den sidste betragtningsmåde, som her anlægges. Til spørgsmålet om definition af diakoni kan der i øvrigt henvises til min bog, *Diakoni og menneskesyn* (Aros Forlag 2008, kap. 1).

I mødet mellem dagens prædikentekst og nutidens diakonale erfaringer og problemstillinger, dukker der forskellige temaer frem, som kan tages op i den konkrete prædiken. I det følgende anføres nogle af disse temaer.

Gudsriget i billeder: liv, vækst og arbejde

I en række lignelser anvender Jesus stof fra menneskers arbejdsverden: så, høste, vogte får, handle, bygge huse osv. De almindelige arbejdssituationer kan altså bruges som billeder på Gudsriget. Heri ligger en respekt for det skabte liv.

Lignelserne består som regel af en "billedel" (menneskers arbejdsverden) og en "sagdel" (Gudsriget). Imidlertid er forholdet mellem de to dele ofte anderledes, end man skulle vente. Efter almindelig logik må billedet vise hen til sagen. Men ofte "krænger" lignelserne over, således at sagen (Gudsriget) allerede nu præger billedet. Lignelserne ligner virkeligheden, som den er kendt, men overskrider den også. De åbner døren på klem, så vi får et glimt af en verden med andre muligheder.

I Markusevangeliets lignelseskapitel – kap. 4 – bringes en række lignelser, der handler om liv, vækst og arbejde. Den berømteste er lignelsen om sædemanden. (4,4-9). Allerede her møder vi den tanke, at væksten tilsyneladende er uafhængig af bondens arbejdsindsats. Sæden sås "tilfældigt", og bonden er ikke herre over, hvad han får ud af sin indsats. Tilhøreren ved naturligvis godt, at det kræver stort slid og udholdenhed for at få en god høst. Men i denne og andre lignelser om sæd og vækst forudsættes det, at det er Gud – og ikke menneskers arbejde – der betinger væksten og dermed livet.

Den selvvoksende sæd og den tålmodige bonde

Netop dette synspunkt kommer også til udtryk i den første af de to lignelser i prædikenteksten til sexagesima (Mark 4,26-29). Almindeligvis kendes den første lignelse under betegnelsen "den selvvoksende sæd". Men spørgsmålet er, om det ikke ville være lige så rigtigt at kalde den "lignelsen om den tålmodige bonde" (jf. J. Manék, ...und brachte Frucht. Die Gleichnisse Jesu, Stuttgart 1977, 25-27; E. Harbsmeier i At prædike for Børn 2, Anis forlag 1999, 118).

Det drejer sig i alt fald om den type lignelser, hvor der anvendes et billede fra den virkelighed, alle kender.

Det specielle ved denne lignelse er, at det drejer sig om et menneske, der sår sin sæd, og som derefter ikke bekymrer sig. Der siges ikke noget om, at han pløjer eller harver. Opmærksomheden samler sig helt om bondens uvirksomhed. Sæden vokser af sig selv (græsk "automatisk"). Sæden bliver til strå, så aks og så fuld kerne, uden at bonden på nogen måde bidrager til modningsprocessen. Hans eneste opgave er at vente og være tålmodig. Sådan er det også med Gudsriget. Sæden bliver sået, men Gudsriget kommer, uden at mennesker har indflydelse på det. Der siges ikke noget om lignelsen historiske baggrund og kontekst. Men meget kunne tyde på, at Jesus her gør op med zeloterne, som ved hjælp af magtmidler vil fremtvinge Gudsriget, og måske også med farisæerne, som vil opnå det samme gennem overholdelse af loven. Over for disse grupperinger har Jesus understreget den tålmodige venten på Gudsriget.

Hvis Jesus har fortalt lignelsen i et kritisk opgør med zeloter og farisæere, så har den oprindelig haft en klar pointe. Men hvordan skal denne pointe formuleres i en anden situation? Lignelsen rummer også et perspektiv, der rækker ind i nutiden. Også i dag tænker mange kristne, at det ikke går uden deres indsats. De glemmer, at markens liljer blomstrer uden os (Matt 6,28ff). Der er ting, som sker uden os. Bonden sår, men det videre forløb ligger ikke i hans hænder. Han kan ikke fremtvinge høsten. Han kan kun vente tillidsfuld.

Det betyder ikke, at lignelsen er en lovprisning af dovenskaben! Det afgørende er ikke ubekymrethed, men tålmodighed og tillid. Den sovende bonde er ikke et billede på passivitet. Lignelsen om de betroede talenter – der er prædikentekst til den foregående søndag (septuagesima) handler faktisk om en mand, der bliver kastet ud i mørket for sin passivitet og mangel på risikovillighed. I den lignelse drejer det sig om at vise tillidsfuldhed akkurat som i lignelsen om den selvvoksende sæd.

Sennepsfrøet

I anden del af prædikenteksten fortælles den lille lignelse om sennepsfrøet (v. 30-32). Her er der tale om en kontrastlignelse; det drejer sig om det mindste, som bliver det største. Det er ikke en optimistisk vækst i moderne forstand, men det er en påpegning af, at der kan komme noget stort ud af det, som er ubetydeligt og småt. Frøet er blevet til et stort træ, der giver ly til himlens fugle.

Billedet fremkalder en positiv stemning. Lignelsen viser, at Guds rige kommer af Guds kraft og nåde. Det kan se småt ud, men netop den livskraft, som vi ikke kan se og forstå, er den kraft, der får alt til at folde sig ud.

Gud giver væksten

Det grundlæggende synspunkt i de to lignelser er, at Gud giver væksten, jf. temaet for Diakonien Dag. Tankegangen svarer til den, Paulus giver udtryk for i 1 Kor 3,7: "Jeg plantede, Apollos vandede, men Gud gav væksten". De to lignelser understreger altså, at Gudsriget vokser frem af sig selv. Men det er ikke ligegyldigt, hvordan det vokser op. Gud giver væksten, men vi er med til at bestemme vilkårene og omstændighederne. Diakoni handler i høj grad om at skabe trygge og kærlige rammer for menneskers liv.

To træk ved disse vækstlignelser skal nævnes. For det første fremhæves det, at der er brug for tid til at vokse og modnes. I det moderne samfund er synspunktet et andet. Det hele skal klares fra den ene dag til den anden. Spørgsmålet er, om ikke dette krav om hurtige forandringer og synlige resultater hæmmer vores forståelse af væksttanken i de bibelske tekster – en tanke, der må tolkes i lyset af agerbrugskulturen, hvor tingene har deres egen rytme. Vækstprocessen og modningen kræver sin tid.

For det andet er der en sammenhæng mellem den materielle og den åndelige vækst.

Vækstlignelserne skal ikke forstås i spiritualiserende retning, således at den skabte verden reduceres til at være en afglans af en åndelig verden. Gudsriget er i Jesu forkyndelse et udtryk for helheden af det åndelige og det materielle. Men der er en fare for en ensidig understregning af den materielle vækst. Iflg. Lukasevangeliet fortalte Jesus lignelsen om en rig bonde, der havde sat en vækstproces i gang i sig selv. Imidlertid gik vækstprocessen i den forkerte retning. Bonden havde fået en rekordstor høst; men det bevirkede, at han kun havde tanke for sig selv. Interessen for det materielle kvalte alt det åndelige. Han var ikke "rig hos Gud" (Luk 12,16-21).

Ærbødighed over for skaberværket – diakoni for en såret jord

Budskabet om, at det er Gud, der giver væksten, står i grel modsætning til den tankegang, som i årtier har domineret vores verden: drømmen om konstant, økonomisk vækst uden hensyn til etiske værdier. Selv om verden siden efteråret 2008 har været præget af den internationale finanskrisen, lever drømmen stadigvæk. Der er dog stadig flere, som har fået øjnene op for en anden vækstforståelse, der tager større hensyn til den skabte verden. Grøn vækst er en vigtig sag også for kirken og diakonien, se f.eks. temanummeret om "grøn diakoni" i Diakonbladet (Februar 2009).

Den grundlæggende opfattelse i dagens lignelser er, at livets fundament er Gud og ikke menneskers arbejde. Eller sagt på en anden måde. Vort arbejde har redskabskarakter; det bærer aldrig livet. Det sættes ind på sin rette plads i tilværelsen: som vilkår, ikke som fundament (J. Nissen, Arbejdets ansigter. Bibelske og aktuelle perspektiver på arbejde og fritid, Føltveds forlag 1996, 49).

Den livsforståelse, som kommer til udtryk i den første lignelse, rummer et opgør med den moderne livsforståelse, nemlig troen på, at det hele beror på vores indsats, og at vi kan alt. Men lignelsen fastholder os på, at de kræfter, der udfolder livet, hverken kan ses eller forklares. Livet skal derfor betragtes som et under. Opgaven er forundring over Guds gode skaberværk. Det drejer sig med udtryk fra Jørgen Carlsen om at være "forundringsparat" snarere end "forandringsparat".

Denne holdning til skaberværket og naturen kommer til udtryk i en af de salmer, som vil være et muligt salmevalg på denne søndag: "Op al den ting, som Gud har gjort", som sætter fokus på kontrasten mellem det mindste og det største (DDS 15). En anden mulighed er Frans

af Assisis Solsang, hvor det f.eks. om broder Vind hedder: "han skaber, medens kornet drær, det gode vejr og al slags vejr" (DDS 17, v. 4). Den "grønne diakoni" understreger sammenhængen mellem den sårbare natur og det sårbare menneske (jf. Estrid Hessellund, "Økodiakoni – diakoni for en såret jord", Ung Teologi 41 (2008), 41-35).

Små frø

Den sidste lignelse viser, at Gudsriget både er småt og stort. Spørgsmålet er, hvor vægten skal lægges. Efter min mening først og fremmest i det små. Vi har nemlig en tilbøjelighed til at overse det uanseelige. I den forbindelse er det værd at huske på, hvordan Jesus knytter forbindelsen mellem de små børn og Gudsriget. I Mark 10,13-16 hedder det således: "Gudsriget hører sådanne til". Her gengivet efter 1948-oversættelsen, idet den autoriserede oversættelse (1992) er mere upræcis ("deres").

Der er mange muligheder for at tage modsætningen mellem den lille årsag og de store følger op. Eberhard Harbsmeier (1999, 119) nævner flere eksempler, f.eks. et lille ord; en lille kærlig bemærkning – med store følger; eller en lille gave, der kan betyde så meget. Det kan også være et lille stykke brød, nemlig nadverbrød – og dog er Kristus helt til stede deri.

Men ofte har vi ikke blik for det, der er småt. Det er en udbredt holdning, at alt skal være stort. Lignelsen om sennepsfrøet er imidlertid en påmindelse om, at kvantitet ikke er det samme som kvalitet (Hanne Storebjerg, Guds billeder i byen, Unitas 2001 63-65). At det ubetydelige kan have en stor værdi, er en grundlæggende indsigt i alle former for diakoni.

Sociologen Z. Baumann peger i en analyse af moderniseringens og globaliseringens konsekvenser på det forhold, at et stort antal mennesker bliver overflødiggjort. De er kassable på samme måde som plasticflasker uden pant eller engangskanyler. Overflødig er et ord på linje med udstødt, udskudt, spild og affald. Disse mennesker har for længst mistet selvrespekten og værdigheden. "Flygtningene, de fordrevne, asylansøgerne, migranter, les sans papiers – alle de 'papirløse' – er globaliseringens affald" (Bauman, Forpildte liv, København 2005, 74-75). De er "defekte forbrugere", fordi de ikke passer ind i de økonomiske fremskridt. Deres liv er forspildt.. De lever med andre ord ikke op til samfundets vækstideal – som er et andet end Gudsrigets vækst. En af epistelteksterne på sexagesima søndag er 1 Kor 1,18-25. I denne tekst antydes et lignende perspektiv, især hvis man også inddrager det efterfølgende afsnit, hvor Paulus minder læserne om, hvordan det er ved deres kaldelse (1 Kor 1,26-31). De er ikke mange af dem, der efter verdens målestok kan regnes til de vise, de mægtige, de betydelige, men dem verden regner for svage, har Gud udvalgt for at latterliggøre magten (Seid. overs.).

Frøet bliver til et stort træ, hvor himlens fugle kan bygge rede. Gudsriget er stort, men dets storhed beror på, at det omfatter alle små – himlens fugle er vel billedet på de små i verden. I billedet ligger forventningen om et Gudsrige, hvor der er plads til alle – også dem, der ud fra vores almene betragtning er ubrugelige og mislykkede. Igen kan det belyses ud fra andre bibeltekster. F.eks. lignelsen om det store gæstebud (Luk 14,16-24). Gæstebudet er stort, fordi det kan rumme alle – også de små: de fattige, lamme og blinde osv.

Procesorienteret eller resultatorienteret

Gudsrigets mysterium er kontrasten mellem den uanseelige begyndelse og det overvældende resultat. I den første lignelse drejer det sig om en skjult proces og en langsom vækst:

fra strå til aks til kerne. I den anden lignelse er der lidt større opmærksomhed på resultatet: det lille sennepsfrø bliver til et stort træ med plads til himlens fugle. Men hvor skal vægten lægges i den sidste lignelse: på den spæde begyndelse eller på den iøjnefaldende afslutning – eller begge steder? På mange måder svarer det til de historiske forhold. Kristendommen begyndte som en lille gruppe mennesker samlet om Jesus, men i de følgende århundreder fik den stor udbredelse (fuglene bliver her et billede på folkeslagene).

Sammenholder man de to lignelser, kan man med Benny G. Schuster (i Præsteforeningens Blad 1994, s. 56) tale om "proces – og resultatorienteret Gudsrigespædagogik". Men man kunne også overveje, hvad det betyder i forhold til det diakonale arbejde. Her skelner man jævnlige mellem "målrationalitet" og "værdirationalitet" (se også Nissen, *Diakoni og menneskesyn*, 141-143). Et målrationalt arbejde er resultatorienteret. Ud fra selve definitionen af diakoni er målet at lindre og afhjælpe så meget af menneskers nød som muligt (f.eks. stofmisbrug), og det skal gøres så effektivt som muligt. Vægten lægges et andet sted i et diakonalt arbejde, som er præget af værdirationalitet. Hensigten er ikke at opnå et mål, der kan beregnes i tal, men at udtrykke en værdi gennem en handling: Kriteriet på et godt diakonalt arbejde er i dette tilfælde ikke, at det lykkes at afhjælpe så meget nød som muligt, men at det udtrykker et kristent kærligheds- og omsorgsideal, f.eks. at det bekræfter stofmisbrugerens enestående værdi som mennesket. Den diakonale handling – processen – har en værdi i sig selv.

Guds tålmodighed og vor tålmodighed

På sexagesima søndag synges ofte Brorsons salme "Her vil ties, her vil bies" (DDS 557). Af gode grunde, for salmen handler om længslen og ligesom de to lignelser om det, der gror i det skjulte. I centrum står begrebet tålmodighed.

Det er her nærliggende at knytte til ved den rolle tid og tålmodighed spiller i diakonien. Den diakonale spiritualitet kan forstås som åndelighed med langsomhedens fortegn (se også *Diakoni og menneskesyn*, 92-93). Den indebærer med andre ord en ny forståelse af tidsbegrebet. Vor tid er kendetegnet ved effektivitet og travlhed, og det vil meget let kunne sætte sit præg på diakonien. Måske kan vi som mennesker overkomme en hel masse, men vores identitet bliver truet, når vi bliver ensrettet af teknologien. Samtidig er vi tilbøjelige til at glemme dem, der er blevet overflødige af teknologiens fart.

Heroverfor stå en anden fart, kærlighedens fart, tålmodigheden. Den japanske teolog Koyama Koyama peger på, at skridtgang er Guds eget tempo. Det er tempoet til alle dem, der med evangeliets udtryk "slider sig træt og bærer tunge byrder". Det er det tempo, der er indrettet efter handicappede, lamme, nedbøjede og ældre mennesker. Iflg. Koyama går Gud langsomt, når han vil opdrage mennesker. Hans kærlighed viser sig ved, at han standser op. Som eksempel henviser han til lignelsen om den barmhjertige samaritaner, Luk 10,30-37 (Koyama, *Tålmodighed, Guds hemmelige styrke*, DMS forlag 1983, 169-179). Der er forskel på teknologiens fart og kærlighedens fart. Og den sidste fart er beslægtet med sæden, der vokser af sig selv – uden at vi ved, hvordan.